

EVANGELIA

Co je o životě Ježíše třeba podrobit dějinnému pozorování, to obsahují evangelia. Všechno, co z tohoto pramene nepochází, se dá podle úsudku jednoho z těch, kteří jsou pokládáni za největší dějinné znalce věcí (*Harnack*), „napsat pohodlně na čtvrtku papíru“. Avšak jakými doklady jsou tato evangelia? Čtvrté z nich, „Evangelium Janovo“, liší se tak značně od ostatních evangelí, že ti, kdo se domnívají, že se musí na tomto poli postupovat cestou *dějinného* zkoumání, docházejí k názoru: „Má-li Jan pravé podání o životě Ježíše, pak je podání tří pravých evangelí (synoptiků) neudržitelné. Mají-li však pravdu synoptikové, pak jako pramen musí být odmítnut evangelista čtvrtý.“¹ To je tvrzení, vyslovené ze stanoviska historického badatele. Zde na tomto místě, kde se pojednává o mystickém obsahu evangelí, není toto hledisko ani k uznání, ani k odmítnutí. Avšak nesporně se musí poukázat k úsudku: „Podle měřítka *shodnosti*, inspirace a úplnosti, vykazují tyto spisy příliš mnoho nedostatků a také podle lidského měřítka trpí nemenším množstvím chyb.“ Tak soudí křesťanský theolog *Harnack* v „Podstatě křesťanství“. Kdo stojí na stanovisku mystického původu evangelí, tomu se nesouhlas věcí nenásilně ujasňuje, neboť pro něho je harmonie i mezi čtvrtým evangeliem a třemi prvními. Všechny tyto spisy vůbec ani nemohou *chtít*, aby *byly* pouze dějinným podáním v obyčejném smyslu slova. Nechtěly přece podávat nějaký dějinný životopis. Co chtěly podávat, bylo již v dřívějších dobách znázorňováno jako typický život Syna Božího v mysterijních tradicích. Nečerpalo se z dějin, ale z mysterijních tradic. Jenže na různých kultických místech mystérií nebyly tyto tradice utvářeny doslova shodně. Vždy sice byla shoda tak velká, že Budhisté vyprávěli o životě svého bohočlověka už skoro stejně jako evangelisté křesťanství o životě bohočlověka svého. Ale rozdílnosti přece jen přirozené byly. Stačí jen uznat, že čtyři evangelisté čerpali ze čtyř různých mysterijních tradic. Svědčí to o velké osobnosti Ježíše, když ve čtyřech

¹ Otto Schmiedel, „Hlavní problémy bádání o životě Ježíše“

znalcích Písma, náležejících čtyřem různým tradicím, probouzí víru, že tato osobnost je někým, kdo jejich typu zasvěcence odpovídá v tak dokonalém stupni, že se k ní mohou chovat jako k někomu, kdo prožívá typický běh života, znamenáný v jejich mystériích. Potom už jen popisovali jeho život podle ukazatelů *svých* mysterijních tradic. A jestliže první tři evangelisté (synoptikové) vyprávěli podobně, nedokazuje to *nic více*, než že čerpali z podobných mysterijních tradic. Čtvrtý evangelista prosytil svůj spis ideami připomínajícími náboženského filosofa Filóna. To zase nedokazuje nic jiného než to, že vyšel z téže mystické tradice, které byl blízko také Filón. - V evangeliích se setkáváme s různými složkami. Za prvé je to sdělování skutečností vystupujících tak, že se zdají především uplatňovat nárok, jako by měly být skutečnostmi historickými. Za druhé jsou to podobenství, která si vyprávěním skutečností jen vypomáhají, aby smyslově znázornila hlubší pravdu. A za třetí jsou zde nauky míněné jako obsah křesťanského světového názoru. V Janově evangeliu není žádné *vlastní podobenství*. Čerpalo právě z mystické školy, v níž se mělo za to, že takového podobenství není třeba. - Avšak jak se k sobě mají dějinně dané skutky a podobenství v prvních evangeliích, na to vrhá jasné světlo vyprávění o zlořečení fíkovníku. U Marka (11,11 - 14) čteme: „A Pán vešel v Jeruzalém do chrámu; rozhlédl se po všem a když nastal večer, vydal se s Dvanácti do Betánie. Když nazítří vyšli z Betánie, pocítil hlad. A vida zdaleka fíkovník, který měl listí, šel k němu, zda by na něm něco nalezl. Když k němu došel, nenašel nic než listí, neboť nebyl ještě čas fíků. Tedy promluvil a řekl mu: Ať z tebe již na věky nikdo nepožívá ovoce!“ Lukáš vypravuje na tomtéž místě *podobenství* (13,6-7): „Mluvil pak k nim toto podobenství: Kdosi měl fíkovník zasazený na své vinici; a přišel na něm hledat ovoce, a nenalezl. Řekl tedy vinaři: Hle, tři roky přicházívám hledat ovoce na tomto fíkovníku, a nenalézám. Vytni jej. Proč i tu zemi kazí?“ Je to podobenství, které má symbolizovat bezcennost starého učení, znázorněného neplodným fíkovníkem. Co se míní obrazně, vypráví Marek jako skutečnost, která se zdá být podána dějinně. Smíme předpokládat, že skutečností v evangeliích nechtějí proto vůbec, aby byly považovány za dějinné, jako by měly platit pouze za

&

skutečnosti smyslového světa, aby byly chápány mysticky; jako zážitky, k jejichž vnímání je nutné duchovní zření, pocházející z různých mystických tradic. Avšak potom přestává být rozdíl mezi Janovým evangeliem a evangeliemi synoptiků. Pro mystický výklad nepřichází dějinné zkoumání právě vůbec v úvahu. Ať už to či ono evangelium vzniklo o několik desetiletí dříve nebo později, pro mystika mají všechna stejnou historickou cenu, Janovo evangelium stejně jako evangelia ostatní.

A „zázraky“, ty nezpůsobují mystickému vysvětlení nejmenší potíže. Mají porušovat fyzickou zákonitost světa. Ale to činí jen tak dlouho, dokud jsou považovány za děje, které se měly přihodit ve fyzičnosti, v pomíjivosti takovým způsobem, že by je mohlo obyčejné smyslové vnímání beze všeho prohlédnout. Jsou-li to však zážitky, které mohou být prohlédnuty jen na vyšším, duchovním stupni bytí, pak je u nich samozřejmé, že ze zákonitostí fyzického přírodního řádu pochopeny být nemohou.

Evangelia tedy musíme nejprve správně číst, a teprve pak budeme vědět, jak dalece chtějí vyprávět o zakladateli křesťanství. Chtějí vyprávět ve stylu mysterijních sdělení. Vyprávějí tak, jak mluví mysta o zasvěcenci. Jenže vydávají zasvěcení za ojedinělou zvláštnost jediného člověka. A spásu lidstva činí závislou na tom, že se lidé tohoto zvláštním způsobem zasvěceného člověka drží. Co přistupovalo k zasvěcencům, bylo „království Boží“. Ten ojedinělý člověk přinesl toto království všem, kteří při něm chtějí být. Z osobní záležitosti jednotlivce se stala obecná záležitost těch, kteří chtějí uznávat Ježíše jako svého Pána.

Že se tak stalo, dá se pochopit, když uvážíme, že do lidového izraelského náboženství byla vložena mysterijní moudrost. Křesťanství vzniklo ze židovství. Že nacházíme s křesťanstvím tomuto židovství takřka naroubované mysterijní názory, jež se ukázaly jako společné bohatství řeckého a egyptského duchovního života, tomu se nemusíme divit. Zkoumáme-li lidová náboženství, najdeme různé představy o duchu. Jdeme-li však nazpět k hlubší kněžské moudrosti, ukazující se jako duchovní jádro různých lidových náboženství, pak všude najdeme shodu. Když Platón ve svém filosofickém světovém názoru chce vysvětlit jádro řecké moudrosti, cítí se ve shodě s egyptskými kněžskými mudrci. O Pýthagorovi se

Ě

Á

~~~~~Á

vypráví, že cestoval do Egypta a do Indie a že u mudrců těchto zemí chodil do školy. Mezi filosofickými naukami Platónovými a hlubším smyslem spisů Mojžíšových nacházely osobnosti, žijící přibližně v době vzniku křesťanství, tolik shodného, že nazývaly Platóna atticky mluvícím Mojžíšem.

Mysterijní moudrost byla tedy všude. Ze židovství nabyla formy, jakou musela přijmout, chtěla-li být světovým náboženstvím. - Židovství očekávalo Mesiáše. Není proto divu, že osobnost jedinečného zasvěcence mohli Židé pojímat pouze tak, že tento Jediný by měl být Mesiáš. A odtud padá dokonce zvláštní světlo na skutečnost, že to, co předtím v mystériích bylo jen záležitostí jednotlivce, stalo se záležitostí národní. Židovské náboženství bylo odjakživa náboženstvím národním. Národ se spatřoval jako celek. Jeho Jao byl bohem celého národa. Měl-li se narodit Syn, pak se mohl stát zase jen spasitelem národa. Ne jednotlivý mysta mohl být sám pro sebe vysvobozen, tohoto vysvobození se mělo dostat celému národu. Je tedy odůvodněno v základní myšlence židovského náboženství, že jeden umírá za všechny. - A že také uvnitř židovství existovala mystéria, která se mohla vnášet z temna tajného kultu do náboženství národa, to je jisté. Vedle kněžské moudrosti, ulpívající na zevních formulích farizejství, existovala vzdělaná mystika. Jako kdekoliv jinde, tak i zde se popisuje tato tajuplná mysterijní moudrost. Když kdysi jeden zasvěcenec takovou moudrost přednesl a jeho posluchači tušili její tajný smysl, tu pravili: „Ó starče, cos to učinil? Ó kéž bys byl býval mlčel! Věříš, že se můžeš plavit nesmírným mořem bez plachet a stěžně. Do čeho se to pouštíš? Chceš vystoupit do výše? To nedokážeš. Chceš se pohroužit do hlubin? Zde ti otevírá svojí náruč nesmírná zející propast.“ Kabalisté vyprávějí o čtyřech rabínech, od nichž pochází také výše uvedený hovor. Čtyři rabíni hledali tajné stezky k božství. První zemřel; druhý ztratil rozum; třetí napáchal hroznou spoušť; a pouze čtvrtý, rabín Akiba, vešel v míru dovnitř a zase ven.

Je vidět, že i v židovství byla půda, na níž se mohl vyvíjet takový jedinečně zasvěcený člověk. Mohl si jen říci: „Nechci, aby spása zůstala věcí mála vyvolených. Chci, aby se na této spáse podílel celý národ.“ Musel tedy

vynést navenek do všeho světa, co prožívali vyvolení v chrámech mystérií.

Musel chtít vzít

na sebe, aby svou osobností byl duchem své obci tím, čím byl dříve pro zúčastněné mysterijní kult. Je jisté, že nemohl této své obci beze všeho dát *zážitky* mystérií. To ani nemohl chtít. Ale všem chtěl dát jistotu toho, co bylo v mystériích nahlíženo jako pravda. Chtěl, aby život, proudící v mystériích, proudil dál v dějinném vývoji lidstva. Tak chtěl tento vývoj povznést k vyššímu stupni bytí. „Blahoslaveni jsou, kteří *věří*, aniž *vidí*.“ Ve formě *důvěry* chtěl neotřesitelně vstřípat do srdcí jistotu, že existuje božství. Kdo stojí venku a má tuto důvěru, ten se určitě dostane dál, nežli kdo je uvnitř bez této důvěry. Jako můra muselo tížit mysl Ježíšovu, že mezi venku stojícími mohou být přece mnozí, kteří cestu nenacházejí. Propast mezi zasvěcovanými a „lidem“ se měla zmenšit. Křesťanství mělo být prostředkem, jímž mohl najít cestu každý. Není-li k tomu zralý, pak mu alespoň není odňata možnost, aby se podílel na mysterijním proudu v určité nevědomosti. „Syn člověka přišel, aby hledal a učinil blaženým, co je ztraceno.“ Možnost něco požívat z plodů mystérií měli mít budoucně i ti, kteří se ještě nemohou účastnit zasvěcení. Ne na „zevních gestech“ mělo být v budoucnosti úplně a zcela závislé království boží, ne, ono království „není zde anebo tam, ale je uvnitř vás.“ Jemu šlo méně o to, jak daleko se dostane do říše ducha ten či onen, ale záleželo mu na tom, aby *všichni* byli přesvědčeni, že taková duchová říše je. „Neradujte se, že jsou vám podřízeni duchové, ale radujte se, že vaše jména jsou zapsána v nebesích.“ To jest, mějte důvěru v božství: přijde čas, kdy je naleznete.

Rudolf Steiner

GA 8